

Ludovica Beccadellija boravio i djelovao u Dubrovniku između 1555 – 60. Nakon Beccadellijeva odlaska iz Dubrovnika, B. je u Rimu, a od 1565. u rodnoj Liguriji, gdje i umire. Za dubrovačkog boravka naslikao je i potpisao sliku *Sv. Matej* (1558) po narudžbi plemića Stjepana Sorkočevića (od kraja XVII. st. u dubrovačkoj katedrali); najvažnije djelo manirizma nastalo na dubrovačku tlu. Freskama je urešio središnju dvoranu Beccadellijeva ljetnikovca na Šipanu, s prikazima portreta uglednih pov. i suvremenih ličnosti (P. Bembo, J. Sannazzaro, Michelangelo).

LIT.: J. Torbarina, Fragmenti iz neizdatih pisama Lodovica Beccadellija (1555 – 1564), Dubrovnik, 1929, 1. – K. Prijatelj, Za biografiju Pellegrina Brocarda, Radovi IPU, 1984, 8. – Isti, Tri doprinosa o umjetnicima »zlatnog doba« Dubrovnika, u zborniku: Likovna kultura Dubrovnika 15. i 16. stoljeća, Zagreb 1991, str. 209 – 213. R. To.

BROCE, naselje na desnoj obali stonskoga zaljeva. Osnovani su ga Dubrovčani 1349. God. 1478, prema projektu Francuza Oliviera, započelo se produženjem gradskih bedema Stona prema Brocama, ali je taj rad obustavljen. Uz nekoliko gotičkih i renesansnih kuća izgrađen je 1629. dominikanski samostan s crkvom. Postoje još crkve Navještenja, Sv. Felice i Svih svetih s grobljem. II od Broca su ruševine kuće i kapele najpoznatijega dubrovačkoga ljevača topova Ivana Rabljanina.

LIT.: L. Beritić, Stonske utvrde, Anali – Dubrovnik, 1954.

Du. Bé.

BROD MORAVICE, selo u Gorskom kotaru. Zvale su se *Gornje Muravice*, a spominju se 1481. kao posjed Stjepana Frankopana. God. 1577. postaju posjed Zrinskih, a nakon 1670. dolaze pod upravu Brodskoga dominija i dobivaju ime Brod Moravice. Poč. XVII. st. sagradili su Zrinski u Gornjim Muravicama kulu *Turanj* za obranu od Turaka. Ostaci kule djelomično su sačuvani. Srednjovj. župna crkva Sv. Nikole, ponovno podignuta u XVIII. st., ima kasnobarokna obilježja. U nju je uklopljen stari obrambeni toranj. U crkvi ima nadgrobnih ploča iz XVIII. st. Na groblju je kapela Sv. Roka iz 1640.

LIT.: I. Perčić-Čalোগović, Fortifikacijski i sakralni spomenici, u zborniku: Gorski kotar, Delnice 1981.

A. Ht.

BROD NA KUPI, selo u dolini gornjega toka rijeke Kupe. Nastaje u XIV. st. uz most preko Kupe koji spaja Frankopanske posjede u Gorskom kotaru s Kranjskom. Krajem XV. st. Zrinski na temeljima starijega drvenog burga grade današnji dvor. Selo se razvilo na otvorenomu oko stare jezgre koju je zatvarao obrambeni zid oko župne crkve i dvora. Barokna župna crkva Sv. Magdalene građena 1670, poslije obnovljena, teško je stradala u II. svj. r. (poslije popravljena).

LIT.: E. Laszowski, Gorski kotar i Vinodol, Zagreb 1923. – M. Kruhek, Postanak i razvoj naselja u Gorskom kotaru, u zborniku: Gorski kotar, Delnice 1981. – I. Perčić-Čalогоović, Fortifikacijski i sakralni spomenici, ibid.

M. Kru.

BROD NA SAVI → SLAVONSKI BROD

BRODNIK, Matija, slikar (Toplice kraj Novog Mesta, 1814 – Zagreb, 31. III. 1845). Učio je u Rimu 1839 – 41. Slikao je portrete, zidne slike u crkvama i kopirao stare majstore. U Zagrebu se nastanio 1842. Njegovo djelo na svodu kapele Sv. Tome kraj Gupčeve zvijezde u Zagrebu propalo je zajedno s kapelom (srušena 1893); također slike za crkvu u Bribiru (*Sv. Petar prima ključeve* i *Gospa od Karmela*), za crkvu u Remetama kraj Zagreba i *Instalacija bana Hallera 17. listopada 1842. Kopije Posljednje večere* (po Leonardu da Vinci) i portret pape Grgura XVI. nalaze se u župnome uredu Sv. Marka, a *Sacra conversazione* (krug Palme st.) u Dijecezanskome muzeju u Zagrebu. Najuspjeliji njegovi radovi su portret (*Ljubica Kukuljević-Pisačić* u Galeriji u Varaždinu) i minijature, i svi su rađeni u duhu bidermajerskoga slikarstva. B. je prvi domaći slikar XIX. st. koji je trajno djelovao u Zagrebu.

LIT.: A. Simić-Bulat, Matija Brodnik, Iz starog i novog Zagreba, II, Zagreb 1960. – Ista, Minijaturisti Zagrebačkog kruga, Rafdoi OPU, 1972, 1 – 2, str. 82, 90, 92. – M. Schneider, Portreti 1800 – 1870 (katalog), Zagreb 1973.

BRONČANO DOBA, prapovijesno razdoblje (oko ← 2000. – ← 750), obilježeno uporabom bronce, legure bakra i kositra, za izradu oruđa, oružja, nakita i posuda. Dijeli se na rano (← 2000. – ← 1600), srednje (← 1600. – ← 1300) i kasno (← 1300. – ← 750) brončano doba. Najstarija brončanodobna kultura S Hrvatske je *vinkovačka kultura*, čija fina keramika fakturom, sjajnom poliranim površinom i tehnikama urešavanja (urezivanje, žigosanje, bijela inkrustacija) proizlazi iz prethodne vučedolske kulture. Karakteristični oblici su bikonični vrčevi lijevkasta vrata i s vrpčastom ručkom, zdjele s profiliranim obodom uz koji kao jedini ukras teku po dvije paralelne urezane crte, te uske cilindrične bočice (Vinkovci).

M. BRODNIK, Portret Ljubice Kukuljević-Pisačić. Varaždin, Galerija slika

Tradiciju vučedolske kulture još izrazitije nastavlja na I jadranskoj obali *jadranska varijanta ljubljanske kulture*; prepoznatljiva je po zdjelama na križolijki ili niskoj valjkastoj nozi i po trbušastim loncima valjkasta vrata, urešenim geometrijskim motivima izrađenim nazubljenim kotačićem te ispunjenim bijelom inkrustacijom (Sv. Spas kraj Knina, Grapčeva spilja na Hvaru). U Dalmatinskoj zagori i Cetinskoj krajini istodobno živi *cetinska kultura*, čiji korijeni sežu još u bakreno doba, a prepoznatljiva je po grobovima pod kamenim humcima s nalazima brončanoga oružja (trokutasti bodeži). Keramika s metalčastim ukrasima obilježje je istarskoga ranog brončanog doba, a potječe iz naselja u špiljama ili na otvorenom uz more, te iz grobova građenih od kamenih ploča a potom zasutih zemljanim humkom. Tomu razdoblju pripadaju pojedinačni brončani nalazi poput trokutastih bodeža (Garica na Krku), bodeža na palici (Donji Lapac, Martin Brod), bodeža egejskog tipa (Pula), ali i bogati zlatni nalazi (nakitna garnitura iz Orolika, nakit iz okolice Zagreba, narukvica iz Bilja u Baranji).

Srednje brončano doba I dijelova S Hrvatske u znaku je otvaranja prema Podunavlju s pojavom *vatinske kulture*. Njezino su posebno obilježje amforice s dvjema ručkama koje imaju završetke u obliku polumjeseca ili roga, a urešene su urezanim okomitim crtama i bradavičastim ispupčenjima (Lovaš, Vukovar, Sarvaš, Vinkovci, Privlaka, Dalj, Novigrad na Savi). Iz Z Madžarske u Baranju i S Slavoniju prodire i bogato ornamentirana panonska inkrustirana keramika (Podgorač, Đakovo, Novigrad). Pod njezinim utjecajem u tim krajevima nastaje lokalna varijanta tzv. *daljsko-bjelobrdski kulturni tip* (Kozarac, Batina Skela, Dalj, Bijelo Brdo, Erdut). Keramičko posuđe te grupe ima urezane i žigosane ornamente koncentričnih kružica, cik-cak crta, nizova točিকা, visećih vitica i kuka, a ispunjeni su bijelom inkrustacijom. Tomu tipu pripada i najljepši primjerak brončanodobne keramičke plastike – ženska statueta u zvonastoj suknji iz Dalja s prikazanim detaljima odjeće i nakita. Najistočnije dijelove Slavonije obuhvatila je *belegiška faza* kasne vatinske kulture, koja jednim dijelom zadire već u kasno brončano doba. Karakteristične su žare s visokim, vodoravno kaneliranim cilindričnim vratom. Uz kulturu panonske inkrustirane keramike česti su i nalazi *litzenske keramike* (Vindija, Gušće na Savi, Pleternica, Novigrad na Savi, Podgorač), kojoj osnovni ton daju tamni trbušasti vrčevi s ljevkastim vratom i vrpčastom ručkom,

FIGURA IZ DALJA.
Zagreb, Arheološki
muzej

VJEDRO TIPa KURD.
Zagreb, Arheološki muzej

FIBULA IZ SVILOŠA. Zagreb,
Arheološki muzej

urešenim paralelnim vodoravnim crtama ili valovnicama. I područje Like je u srednje brončano doba otvoreno kulturnim utjecajima iz panonsko-karpatškoga prostora, što najbolje potvrđuje nalaz ratničke sjekire *tipa Krtenov* i keramičke posude s okruglim udubljenjima u skeletnim grobovima pod humcima u Ličkom Osiku. S druge strane, mač *tipa Sauerbrunn* iz Gospića upućuje na veze *J1* alpskim područjem. Najvažniji nalaz iz toga vremena je groblje u pećini Bezdanjači kod Vrhovina; pokojnici su pokopani u prirodnim nišama i udubinama špilje, bogato opremljeni keramičkim posuđem nastalim stapanjem lokalnih specifičnosti s utjecajima iz južnopanonskih i srednjobosanskih krajeva. U Istri osnovno obilježje srednjemu brončanom dobu daje sustavna gradnja utvrđenih naselja tzv. kaste-ljera (Gradina na Velikom Brijunu, Makadanj kraj Rovinja, Vrčin kraj Vodnjana). Keramika je raščlanjenijih profila nego ranobrončanodobna, a odlikuje se posebno oblikovanim ručkama. Premda je kasno brončano doba vrijeme velikih previranja i etničkih pomicanja, ono je stvorilo prilično jedinstvenu kulturnu pojavu na velikom prostoru Podunavlja, *J1* Alpa i *S* Balkana. Prostrane nekropole ravnih grobova u koje su ukopane žare s pepelom pokojnika dale su toj pojavi ime *kultura žarnih polja*. Osim u obredu pokapanja, jedinstvo se očituje u zajedničkim kulturnim simbolima (Sunčev krug, barske ptice) te u glavnim tipovima materijalne kulture. Keramičke žare, zdjele i šalice, tamne, gotovo crne boje, urešene su jedino kaneliranjem i plastičnim aplikacijama. Kovinarstvo bronce dosiže vrhunac, o čemu svjedoče brojni nalazi metalnih predmeta u grobovima i naseljima ali i u skupinama odjednom ukopanim u zemlju (tzv. ostave). Raniji uporabni predmeti poput igala i puceta, sada malo pomalo bivaju zamijenjeni fibulama. One su u početku izrazito funkcionalne, no s vremenom dobivaju razne dekorativne elemente i privjeske. Omiljeni su nakit masivne lijevane narukvice otvorenih krajeva, urešene fino urezanim pravocrtanim motivima (Brodski Varoš, Otok—Privlaka, Markušica, Kapelna). Na području Like, *S* Dalmacije i Istre od kasnoga se brončanoga doba sve do dolaska grčkih kolonizatora, odn. rim. osvajača formiraju karakteristične kulturne pojave s jasno određenim zemljopisnim granicama i kontinuiranim unutarnjim razvojem. To omogućuje definiranje etničkih nositelja kultura Japoda, Liburna i Histra. Kasnobrončanodobna kultura tih naroda određena je jačim ili slabijim utjecajima kulture žarnih polja iz panonskoga, odn. istočnoalpskoga prostora, ali i snažnim vezama sa susjednom italiskom obalom Jadrana.

LIT.: Z. Vinski, O oružju ranog brončanog doba u Jugoslaviji, VjAM, Zagreb 1961. — K. Vinski-Gasparini, Kultura polja sa žarama u sjevernoj Hrvatskoj, Zadar 1973. — Praistorija jugoslavenskih zemalja, IV, Sarajevo 1983. — N. Majnarić-Pandžić, Srednje brončano doba u istočnoj Slavoniji, u knjizi: Arheološka istraživanja u istočnoj Slavoniji i Baranji, Zagreb 1984. T. T. G.

BROTNJICE, selo u gornjim Konavlima s grobljem i srednjovj. nekropolom stećaka. Od ukupno 32 stećka osobito se ističe bogato urešeni sljemenjak iz XIV/XV. st. (motivi križa, polumjeseca, rozete, lik žene, prizori lova, muškog i ženskog kola, jeleni, košute). Natpis na stećku navodi da ga je radio Ratko Utješenić.

LIT.: Š. Bešlagić, Stećci u Brotnjicama, Anali—Dubrovnik, 1960—61. — M. Vego, Čirilski natpis u Brotnjicama u Konavlima, Prilozi—Dalmacija, 1961. Du. Bć.

BRSEČ, selo u Istri, *J* od Mošćeničke Drage. Srednjovj. naselje razvilo se na strmoj stijeni oko nekadašnjega kaštela, stisnuto unutar bedema, čiji su tragovi očuvani u temeljima vanjskoga niza kuća.

BRSEČINE, selo *Z* od Dubrovnika. U morskoj uvali nalazi se ljetnikovac obitelji Zuzorić iz XVI. st., a na zaravni iznad uvale utvrđeni ljetnikovac s kapelom i parkom obitelji Ohmučević-Bizzaro iz XVII. st. U naselju je crkva Sv. Đurđa, a do nje ruševine crkvice Sv. Stjepana.

LIT.: N. Grujić, Prostori dubrovačke ladanjske arhitekture, Rad JAZU, 1982, 399.

BRŠTANIK, srednjovj. grad na lijevoj obali Neretve, nedaleko od ušća. Podignuo ga je 1383. kralj Tvrtko I. s namjerom da u njemu izgradi brodogradilište. Ispod Brštanika uskoro se razvio trg, koji se nekoliko puta spominje između 1385—95, i tvrđava čiji su ostaci sačuvani do danas. Do 1395. u Brštaniku je bila i kolonija dubrovačkih trgovaca.

LIT.: K. Jireček, Trgovački drumovi i rudnici, Sarajevo 1951. — D. Kovačević, Gradovi srednjovjekovne Bosne, Sarajevo 1979. R.

BRTONIGLA, selo u Istri, *JZ* od Buja. Nekadašnje rim. naselje *Ortus Niger*. Neobarokna crkva Sv. Zenona iz 1861, s baroknom krstionicom iz XVII. st., podignuta je na lok. poznatom već oko 1500 (crkvena zvona iz 1512).